

Cuba i dag

Artikel fra januar 2020

Af: Ole Loumann

¿*El último?* Hvem er den sidste?, spørger cubanerne, inden de tager plads i køen til bussen, til banken eller hvorsomhelst, hvor der er ventetid. Sådan slipper de for at stå fast linet op i køen, fordi de ved, hvem de kommer efter, i den mere eller mindre usynlige række af ventende landsmænd.

Cubanere er mestre i tålmodighedens dyd som her, hvor borgere i Havana står i kø til et pengeinstitut. I befolkningen er der et udbredt ønske om især økonomiske reformer.

Køkulturen er både et udtryk for den knaphed, der hersker på øen, og på befolkningens evne til at indordne sig, så problemerne bliver en smule lettere at udholde.

En 60 år lang handelsblokade fra USA har lært cubanerne at få hverdagen til at køre rundt på nedslidt materiel og på trods af manglen på en lang række dagligvarer. Modsat USAs hensigt har den økonomiske blokade ikke formået at rejse det cubanske folk mod det kommunistiske styre. Landets ledere, først Castro-brødrene, siden efterfølgeren Miguel Díaz-Canel, har tværtimod har været dygtige til at udnytte handelsembargoen til at forene cubanerne i følelsen af at være ofre for omverdens ondsindede imperialism. Styret har desuden med held kunnet benytte blokaden til at retfærdiggøre de materielle mangler på øen.

Præsident Trump strammer grebet

Mens USAs tidligere præsident, Barack Obama, i 2015 lempede på rejserestriktioner til

Print og kopiering af dette materiale må kun finde sted af licenshavere til www.somoscuba.dk og kun af institutioner, der har indgået aftale med Copy-Dan.

Cuba for amerikanske statsborgere og åbnede for eksport af varer fra USA rettet specifikt mod den private sektor på øen, har Obamas efterfølger, Donald Trump, ført USAs politik den modsatte vej. I 2019 indførte Trump en række stramninger i den såkaldte Helms-Burton lov fra 1961, der bl.a. forbyder amerikanske krydstogtskibe at besøge Cuba, ligesom det ikke længere er lovligt for amerikanske statsborgere at rejse til Cuba, medmindre de har familie på øen. Desuden har USA igen åbnet op for, at amerikanere, der fik beslaglagt ejendom på Cuba efter revolutionen i 1959, kan indlede juridiske søgsmål mod personer og virksomheder, der benytter disse ejendomme i Cuba. Det kan bl.a. ramme den spanske hotelkæde Barceló, der i byen Cienfuegos driver hotelvirksomhed på en sådan beslaglagt ejendom.

Ramt af USA-sanktioner mod Venezuela

Udover tabet af indtægter fra op mod en million amerikanske turister om året, rammes Cuba også af de sanktioner, som USA i 2019 indførte mod Nicolás Maduros socialistiske styre i Venezuela. Som følge af den amerikanske blokade af olieeksport fra det kriseramte sydamerikanske land har Cuba mistet over halvdelen af de olieforsyninger, som det ellers gennem en lang årrække har modtaget fra sit venezuelanske søsterregime. Cubanerne mærker det i form af reduceret offentlig transport, aflyste togaftage, og i sukkerhøsten har man pga. brændstofmangel været nødt til at erstatte traktorer med okseband.

Miguel Díaz-Canel (født 1960) overtog i 2018 præsidentembedet efter Raúl Castro (th). Díaz-Canel, der er tidligere livvagt for Castro brødrene, forventes at fortsætte forgængernes politiske kurs.

Guántanamo-basen

Endnu en alvorlig knast i forholdet til storebroderen i nord er Guantánamo-flådebasen (*La Base Naval de Guantánamo*), som USA siden 1902 har fastholdt som en 120 km² stor militær forpost inde på cubansk territorium. Siden krigen i Irak og Afghanistan har amerikanerne benyttet basen i det sydøstlige Cuba som fangelejr for Al-Qaeda krigere. Trump har udtalt, at han ønsker at lukke fangelejren, fordi den er alt for dyr, men en lukning af selve basen og overgivelse af området til cubanerne er slet ikke på USAs dagsorden.

Krænkelser af menneskerettigheder

Las Damas de blanco er en af de få oppositionsgrupper, der trods beskyldninger om forræderi og voldelige overgreb fra sikkerhedsstyrker, åbent tør udfordre styret.

Ønsket om forandringer har de senere år været støt stigende blandt cubanerne, men ikke mange tør kritisere systemet direkte. De få, der har vovet det, er alle blev forfulgt og fængslet af styret. Den effektive overvågning og forfølgelse af meningsafvigere, der foragteligt omtales som anti-revolutionære (*contra-revolucionarios*), er den væsentligste grund til, at der endnu ikke opstået en samlet politisk opposition.

Andre årsager til cubanernes tilsyneladende store tålmodighed med styret er, at regimet giver borgerne gratis uddannelse, gratis lægehjælp og en rationeringsbog, der garanterer dem nok med ris, æg, mælk, brød m.m. til at holde sult og undernæring fra døren. Og det er godt sammenlignet med de fleste andre fattige lande i regionen.

Men "Cuba undertrykker og straffer fortsat meningsforskelle og offentlig kritik. Regeringen benytter systematisk undertrykkende metoder mod kritikere af systemet, bl.a. fængslinger, tæsk, udhængning af politiske modstandere i medierne, restriktioner i rejsefrihed eller jobafskedigelse". Sådan udtrykker menneskerettighedsgruppen Human Rights Watch sit syn på den kommunistiske tropeø i sin årsrapport fra 2018. Human

Print og kopiering af dette materiale må kun finde sted af licenshavere til www.somoscuba.dk og kun af institutioner, der har indgået aftale med Copy-Dan.

Rights Watch modtog samme år over 2000 rapporter over cubanske myndigheders arrestation af politiske meningsafvigere.

Det cubanske styre har gennem årene forsøgt at aflede diskussionen om "menneskerettigheder" (*derechos humanos*) ved at holde det op mod begrebet "menneskehedens rettigheder" (*derechos de la humanidad*), forstået som menneskets rettigheder til uddannelse og sundhed, som er områder, hvor Cuba netop skiller sig positivt ud i rækken af udviklingslande. Begrebet introducerede Fidel Castro i sin berømte tale om en ny verdensorden i FN i 1979 (Se somoscuba.dk ⇒ s. 39). Også i interviewet med "César el Hijo de la Revolución" (Se somoscuba.dk ⇒ s. 59) argumenterer hovedpersonen for, at diskussionen om *los derechos humanos* i Cuba er overdrevet i forhold til vigtigheden af *los derechos de la humanidad*.

Eksport af læger

40.000 cubanske læger og sygeplejersker er udsendt til ca. 60 lande, hvilket giver betydelige indtægter til den cubanske stat.

Ud over USAs skærpede sanktioner, der som nævnt har ramt både Cubas energisektor og turisme hårdt, er styret også blevet presset på dets vigtigste "eksportartikel"; nemlig læger til en række lande i den 3. verden. En eksport, som flere sammenligner med menneskehandel, fordi udstationering for læger er obligatorisk, samtidig med at den cubanske stat beholder hovedparten af den løn, lægerne modtager af værtslandet. I 2019 blev over 8000 af disse læger udvist af Brasilien som følge af landets højreorienterede præsident Jair Bolsonaro's ønske om at bryde relationerne med Cuba.

Nedslidt industri

Størstedelen af Cubas industri foregår stadig i produktionsanlæg fra før revolutionen, og disse producerer i dag mindre, end de gjorde i 1950'erne.

Den manglende effektivitet i produktionen illustreres af, at Cuba i dag importerer op mod 70% af sine fødevarer.

Print og kopiering af dette materiale må kun finde sted af licenshavere til www.somoscuba.dk og kun af institutioner, der har indgået aftale med Copy-Dan.

Mange cubanske familier afhænger også af pengeoverførser (*remesas familiares*) fra deres slægtninge i USA, hvortil ca. to mio. cubanere er udvandret. Foruden de store mængder forbrugsgoder, som cubanere bosat i USA, fører ind i landet, når de er på familiebesøg. Disse *comunitarios*, som eksilcubanerne kaldes, udgør i dag en betydelig indtægt for Cubas turistindustri.

Statsapparatet på slankekur

Gennem det sidste årti har kommunistpartiet, for at undgå sammenbrud i statsfinanserne, gennemført arbejdsmarkedsreformer, der har ført landet ind på en spirende kapitalistisk kurs. I dag arbejder næsten en halv million mennesker, der før var på statens lønningsliste, i en række nyligt tilladte private erhverv. Blandt flere hundrede private forretningsområder, der er blevet tilladt i Cuba, findes jobs som ejendomsmægler, taxachauffør, restauratør, blikkenslager, tømrer eller maler. Af de mere eksotiske findes beskæftigelser som palmetræs-trimmer, spåkone, muldyrdriver, dyretæmmer eller *dandy* (person udklædt i kostume fra kolonitiden, og som kan fotograferes mod betaling).

Kapitalismen er også nået langt ud i landområderne, hvor staten nu leaser jorden ud til private, der på egen hånd kan ansætte folk til at dyrke afgrøder som fx ris eller tobak.

Tunge erhverv er forsat statsejede

Ud af reformerne er der opstået en ny relativ velhavende middelklasse. De mest succesfulde af disse "nyrige" driver fx pizza-kæder, *paladares* (private spisesteder) med op til snesevis af ansatte eller *casas particulares* (bed & breakfasts).

De virkelig finanstunge erhverv som turisme, transport, al form for industriproduktion (som fx fremstilling af rom) samt al eksport og import af varer er dog stadigvæk forbeholdt staten.

At journalister og advokater heller ikke må drive selvstændig virksomhed, illustrerer meget godt, at styret fortsat ikke tolererer hverken pressefrihed eller et uafhængigt retsvæsen.

Ikke råd til hoteller og delfinarier

Oven i de økonomiske reformer fik cubanerne under Raúl Castros regeringsperiode (2011-2018) flere personlige rettigheder. Siden 2011 er det tilladt privatpersoner at købe og sælge ejendom, herunder huse og lejligheder, ligesom de frit må købe og sælge biler. Staten har dog monopol på al import og salg af køretøjer herunder reservedele, og nye biler er så kostbare, at personer, der kun tjener minimumslønnen skal spare op i 360 år for at kunne erhverve sig en.

Til forskel fra tidligere må alle landets borgere nu frit færdes på øens bedste strande, ligesom de må bo på de flotteste hoteller og svømme med delfinerne i delfinarier, der ellers er målrettet turister. Sådanne fornøjelser er dog i realiteten kun forbeholdt et fåtal, da en gennemsnitlig månedsløn ikke rækker til disse goder.

Indimellem fortæller almindelige cubanere, at hvis de prøver at besøge eksklusive turistkomplekser, bliver de tilbageholdt af politiet og forhørt om, hvor de har fået pengene

fra.

Den ydmygende forskelsbehandling på turisterne og den almindelige cubaner tages bl.a. op af rap-duoen Los Aldeanos i interviewet "El rap es guerra" (Se somos cuba.dk ⇒ s. 140).

Rap-duoen Los Aldeanos, der synger om udsigtsløsheden ved at leve i Cuba, har nu selv taget konsekvenserne og er emigreret til USA.

Mange unge emigrerer

Lempelser i rejserestiktionerne har også fundet sted, idet almindelige cubanere nu kan købe sig et pas og frit flyve ud af landet. Rejsefriheden gælder dog fortsat ikke visse læger, ingeniører og militærfolk, som den cubanske stat fortsat ønsker kontrol over. Almindelige cubanere er i realiteten også udelukket for at flyve til fx USA eller de fleste lande i Europa. Kun ganske få lande i verden, som fx Rusland foruden en håndfuld lande i Afrika og Sydamerika, forlanger ikke visum for cubanere. Mange prøver at nå deres drømmedestination ved at flyve til et af de disse lande og derfra forsøge illegal indrejse videre til USA eller Europa. Andre føler sig fristet til at emigrere illegalt ved at krydse de berømte 145 km (*las 90 millas*) der via Florida-stædet adskiller Cuba og USA, som bådflugtning (*balseo*). I teksten "Jorge el balseo" (Se somos cuba.dk ⇒ s. 109) møder vi en ung mand, som i 2014 satte livet på spil ved at flygte til USA på et windsurfing bræt.

Den cubanske befolkning kan groft sagt opdeles i tre kategorier, en opdeling som denne bog også følger.

Los padres de la revolución er den ældste generation (Fidel- og Raúl Castro m.fl.), som kæmpede mod diktatorens Batistas diktatur, indtil dette blev væltet i 1959. Som arvtager fra denne uddøende generation viderefører Cubas nuværende præsident, Miguel Díaz-Canel, styrets politiske propaganda og ensretning i skolesystemet og medierne.

Print og kopiering af dette materiale må kun finde sted af licenshavere til www.somos cuba.dk og kun af institutioner, der har indgået aftale med Copy-Dan.

Los hijos de la revolución er børnene, der voksede op med revolutionens idealer og stadig beundrer Che Guevara og Fidel Castro og til dels tror på, at kommunismen er den rigtige vej for Cuba. I denne generation finder man dog mange, der går ind for mindre statsmagt og mere frihed.

Ung kvinde prajer *una máquina* (dele-taxi) i bydelen Centro Habana.

Ikke flere ofre til revolutionen

Endelig er der **Los nietos de la revolución** (Revolutionens børnebørn) som påvirket af bl.a. internettet, globaliseringen og stigende tørst efter tøj og elektroniske gadgets ikke interesserer sig for politik og grundlæggende er ligeglade med kommunismen. De går mest op i at feste og jagte materielle goder. Nogle af disse unge udtrykker glæde ved at leve i Cuba, mens andre ønsker at forlade landet. I teksten Jóvenes en la Habana (Se somoscuba.dk ⇒ s. 78) kan man høre nogle af stemmerne fra denne gruppe.

Blandt *Los hijos de la revolución* findes der imidlertid også et segment af langt mere desillusionerede unge for hvem det absolut ikke giver mening at bringe ofre for revolutionen (jvf. den politiske leder Che Guevara, som ofte prædikede for de unge om nødvendigheden af at bringe ofre for revolutionen, i form af bl.a. frivilligt arbejde). Adspurgte om, hvilke ofre de har bragt for revolutionen, giver disse unge direkte fuck-fingeren, hvilket man kan se på dokumentarfilmen *Los nietos de la revolución* (findes på Youtube). Andre fra denne gruppe af mere radikale unge som rap-duoen Los Aldeanos (Se somoscuba.dk ⇒ s. 140) udfordrer åbenlyst systemet med deres stærkt kritiske, socialrealistiske tekster.

CUC og pesos deler samfundet

I Cuba benyttes to valutaer, den svage *peso cubano*, og den langt mere attraktive *CUC*, der giver adgang til et betydeligt større udbud af varer som fx rommærket Habana Club, rejser i luksusbusser, besøg på gode restauranter og hoteller, køb af modetøj, tv-

apparater, mobiltelefoner, privatbiler, ejendomme osv.

Mens turisterne kan nyde landskabet fra airconditionerede busser, må menige cubanere ofte lade sig transportere oprejst og stuvet sammen på ladet af en lastbil.

En *CUC*, der også kaldes *dólar* eller på slang *fula*, er 25 så meget værd som en *peso cubano*. Til forskel fra den "kapitalistiske" *CUC* er *el peso cubano*, fabrikeret af dårligt papir og påtrykt portrætter af Cubas revolutionshelte. Det er den svage valuta, som langt de fleste borgere får deres løn udbetalt i. Arbejdere i de vigtigste statslige virksomheder får dog som gulerod udbetalt en mindre del af lønnen i *CUC*. En *CUC* svarer i 2020 til ca. 7 danske kroner, mens en *peso cubano* er lig med 25 danske øre. Mindstelønnen i Cuba er på 225 cubanske pesos (56 danske kroner) pr. måned.

Ansatte i turistbranchen har også - i form af bl.a. drikkepenge - mulighed for at skaffe sig den attraktive *CUC*, mens andre opnår den gennem prostitution eller salg af illegale varer eller tjenester til især turister.